

המלכוד שהמדינה מציבה לאמהות החד הוריות

כדי להכניס את ילדיהן למעונות יום ולקבל דירוג הנותן סבסוד לשכר הלימוד, נדרשות האמהות החד הוריות להציג מראש שלושה תלושי שכר - וכדי לצאת לעבוד ולקבל תלושים הן צריכות להכניס את הילד למעון

22:51 02.03.2019 מאת: **יעל בליץ זיסקי**

מערכת הבחירות המתנהלת בימים אלה מעוררת את התקווה כי עם השבעת הכנסת ה-21 תחודש גם היוזמה להקים שדולת ח"כים למען משפחות חד הוריות. מדובר ביוזמה שהחלה בשלהי הקדנציה החולפת, אך הוקפאה עם פיזור הכנסת. ואמנם, העוני בקרב אמהות חד הוריות היא דוגמא מובהקת לבעיה חברתית, החורגת מיכולתו של הפרט לשפר את מצבו בעצמו ומחייבת מאמץ יזום מצד הממשלה והכנסת כדי להסיר חסמים מבניים במדיניות, המותירים אמהות חד הוריות רבות בעוני.

האמהות החד הוריות מתמודדות עם שורה של קשיים כלכליים, כשהבולט שבהם הוא שיעור עוני גבוה – אפילו כשהן יוצאות לעבודה. כך, נכון ל-2017, שיעור החד הוריות שהועסקו במשק היה אמנם גבוה מבעבר, ועמד על כ-90%, אך מתוך כ-170 אלף משפחות חד הוריות, יותר מ-42 אלף נמצאים מתחת לקו העוני. שיעור המשפחות החד הוריות העניות הגבוה למרות שיעורי תעסוקה גבוהים נובע, בין היתר, מעבודה בתחומים עם שכר נמוך ומעבודה בחלקיות משרה עקב אילוצים משפחתיים. החיים בעוני מביאים את הנשים וילדיהן למצבי סיכון וכך, לחלק מהן, העוני עובר לדור הבא.

חלק מהחסמים של הנשים החד הוריות בעולם העבודה נוגעים לכשלים מבניים במדיניות הממשלה. מדיניות הפחתת הקצבאות ביציאת האישה לעבודה מהווה תמריץ שלילי להגדלת שיעור המשרה, מאחר שהן לא רוצות לאבד את הקצבה הנותנת להם הטבות משמעותיות בנוסף לכסף של הקצבה.

בנוסף, בראש מרבית המשפחות העצמאיות עומדת אישה שכושר ההשתכרות שלה נמוך גם בגלל פערי השכר בין גברים לנשים בשוק וגם בהיותה מפרנס יחיד שצריך לדאוג גם לילדים בבית. כמו כן, יש קושי להשתלב בעבודה במשרה מלאה או במשמרות בשל הטיפול בילדים והעלויות הגבוהות של הצהרונים והקייטנות. ישנם גם חסמים הקשורים להיבטים אישיים וחברתיים: יש מעסיקים עם דעות קדומות בנוגע ליכולת המחויבות התעסוקתית שלהן וישנה התמודדות עם הסטיגמות החברתיות.

אחד החסמים המבניים שכיום אין לו מענה הוא ביחס לנשים חד הוריות עם ילד מתחת לגיל שנתיים ותשעה חודשים, המעוניינות לצאת לעבוד. כדי להכניס את ילדיהן למעונות יום ולקבל דירוג הנותן סבסוד לשכר הלימוד הן נדרשות להציג מראש שלושה תלושי שכר, וכדי לצאת לעבוד ולקבל תלושים הן צריכות להכניס את הילד למעון. וכך מאות נשים נמצאות במלכוד: כדי לצאת לעבוד הן חייבות למצוא סידור במחיר מסובסד לילדים, אך כדי להיות זכאיות לסידור כזה עליהן להוכיח שהן כבר עובדות.

החדשות הטובות הן שבשנים האחרונות הופעל מודל שהצליח לתת מענה לבעיה. המודל, שיושם בתמיכת תורמים פרטיים, כלל מתן סבסוד שכר הלימוד לחודשים הראשונים כך שהנשים יוכלו להכניס את ילדיהן למעון יום ולצאת לעבוד. המימון הותנה בהתחייבות מצד הנשים להשתלב בתעסוקה. כך הצליחו יותר מ-92% מקרב מאות החד הוריות שהשתתפו בתוכנית להשתלב בשוק התעסוקה.

המודל הוכיח שאכן בהסרת החסם המבני של התשלום למעונות יום נפתחת לאישה האפשרות להשתלב בעולם העבודה. אלא שבטווח הארוך, התלות בפילנתרופיה על מנת לפתור בעיה מבנית בשוק העבודה שלנו איננה בת קיימא. מכאן, שהמודל יכול וצריך לשמש השראה לשינוי מבני שיוביל משרד העבודה והרווחה מתוך תקציב המדינה.

עד כה נמנעה המדינה מלהעמיד מימון לסוגייה זו, והיעדר המענה מוביל לכך שאלפי נשים חד הוריות מוצאות עצמן ללא תעסוקה ובעוני. יתרה מזאת, בחישוב כלכלי פשוט המדינה היתה יכולה לחסוך יותר מ-30 אלף שקל תשלומי קצבאות בשנה פר אישה אילו

היתה מסייעת בסבסוד החודשים הראשונים בעלות חד פעמית או בהלוואה מותנית ביציאה לעבודה של האישה.

יש לקוות אפוא כי בבחירות הקרובות יתקיים שיח המקדם פתרון בעיות מבניות ומציע דרכים להסרת החסמים וכך לאפשר לנשים המעוניינות להתפרנס ולחיות בכבוד לעשות זאת.

הכותבת היא מנהלת תוכניות בארגון ידידות טורונטו, הפועלת לשילוב חד הוריות בתעסוקה